DOI: 10.11649/sm.1694

Slavia Meridionalis 18, 2018
Article No.: 1694

Citation:
Cychnerska, A. (2018). Wyrażanie intensywności w językach serbskim i macedońskim. *Slavia Meridionalis*, *18*. https://doi.org/10.11649/sm.1694

Anna Cychnerska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wyrażanie intensywności w językach serbskim i macedońskim

Przedmiotem artykułu jest analiza afiksów derywacyjnych, wyrażających kategorię intensywności w językach serbskim i macedońskim[1]. Materiał został opracowany w metodologii słowotwórstwa o podstawach semantycznych, która umożliwia zastosowanie w analizie słowotwórczej składniowego aparatu badawczego. Przedstawione wyniki stanowią część szerszych badań, mających na celu porównanie systemów słowotwórczych języków bałkańskich w ujęciu synchronicznym[2]. W odniesieniu do języków słowiańskich autorką jedynego opracowania z dziedziny konfrontatywnego słowotwórstwa semantycznego jest V. Maldjieva (Maldjieva, 2009).

Zgodnie z założeniami, w opisie konsekwentnie rozgranicza się strukturę formalną i semantyczną. W formalnej strukturze derywatu wyróżnia się temat

[1] Artykuł powstał w ramach realizacji projektu „Konfrontacja słowotwórcza języków bałkańskich", sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr UMO-2013/09/B/HS2/02778. Kierownik projektu: prof. dr hab. Viara Maldjieva.

[2] Analiza obejmuje języki serbski, macedoński, bułgarski, rumuński i albański.

This work was supported by a grant from National Science Centre in Poland (no. UMO-2013/09/B/HS2/02778).

Competing interests: no competing interests have been declared.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2018.

i formant słowotwórczy. Struktura semantyczna derywatu to morfemiczna struktura predykatowo-argumentowa, która składa się co najmniej z dwóch pojęć – ogólnego i szczegółowego. Ich wykładniki to: dla pojęcia ogólnego – formant, dla pojęcia szczegółowego – podstawa (Maldjieva, 2009, 2013, s. 19–39).

Intensywność (*intens*) jest rozumiana jako predykat relacyjny II rzędu w strukturach predykatowo-argumentowych z różnym stopniem eksplicytacji składników struktury wewnętrznej. Poprawność analizy leksemów pochodnych w kategorii intensywności weryfikuje parafraza: 'taki x, który + wyrażenie o treści predykatywnej, którego wykładnikiem jest temat + wyżej/niżej od normy' lub 'wyrażenie o treści predykatywnej, którego wykładnikiem jest temat + który jest wyższy/niższy od normy' (Maldjieva, 2009, s. 58).

Bliskie pokrewieństwo języka serbskiego i języka macedońskiego pozwala wysunąć wstępną hipotezę, że między tymi językami nie ma radykalnych różnic w sposobie wyrażania intensywności. Analiza derywatów w tej kategorii istotnie wykazuje duże podobieństwo, przejawiające się w występowaniu szeregu takich samych formantów i w zakresie ich dystrybucji, ale też ujawnia, że obydwa języki zachowują swoją specyfikę. Za cechę wspólną języka serbskiego i macedońskiego należy uznać derywowanie leksemów pochodnych ze znaczeniem intensywności za pomocą formantów *-ав[ø]*, *-ак[ø]/-ок[ø]*, *-аст[ø]/-ест[ø]*, *веле-*, *за-*, *за- + се*, *из-*, *-ит[ø]*, *-ка*, *мулти-*, *на-*, *на- + се*, *над-*, *нај-*, *об-*, *по-*, *под-*, *полу-*, *при-*, *пре-*, *про-*, *раз-*, *раз- + се*, *су-*, *супер-*, *ултра-*, *хипер-* oraz *хипо-*[3]. W języku serbskim intensywność w derywacie słowotwórczym mogą ponadto wyrażać formanty *-ан[ø]*, *архи-*, *екстра-*, *-ај[u]*, *-ј[u]*, *-њав[a]*, *о-*, *-òт[a]*, *у- + се*, *-ш[u]* i *-цат[ø]*, natomiast w języku macedońskim – formanty *в-*, *испо-*, *мега-*, *-ниц[a]*, *-оли*, *-отевиц[a]*, *-оти*, *-отиј[a]*. W niniejszym artykule zostaną przedstawione formanty, wyrażające intensywność w obu porównywanych językach.

W kategorii intensywności poza formantami bez wariancji wyróżnia się formanty z mniej lub bardziej rozwiniętym systemem wariantów[4]. Warto podkreślić, że w przypadku formantów wspólnych dla języka serbskiego i języka

[3] Ze względów historycznych i funkcjonalnych przyjmuje się, że serbskiemu formantowi *-ацт[ø]* odpowiada macedoński formant *-ест[ø]*, natomiast serbskiemu formantowi *-ак[ø]*$_2$ – macedoński formant *-ок[ø]*.

[4] Liczba wariantów formantu podstawowego może wynosić od dwóch do dwunastu w zależności od podstawy słowotwórczej. Uboższą wariantywność mają derywaty odczasownikowe i odrzeczownikowe. Rozwinięty system wariantywności mają formanty występujące w derywatach odprzymiotnikowych (tzw. przymiotniki oceny subiektywnej; por. niżej).

macedońskiego, liczba i postać wariantów nie musi być taka sama. Najczęściej między porównywanymi językami zachodzi odpowiedniość również na poziomie wariantów, a niewielkie różnice w ich strukturze można sprowadzić do rozwoju historycznego obu języków, ale też wśród wariantów mogą wystąpić formanty swoiste tylko dla jednego języka.

Język serbski łączy z językiem macedońskim nie tylko stosunkowo duże podobieństwo formantów i ich dystrybucja, lecz również współczesna tendencja do tworzenia w kategorii intensywności derywatów słowotwórczych z formantami obcego pochodzenia.

W literaturze przedmiotu formanty *архи-*, *екстра-*, *мега-*, *мулти-*, *супер-*, *ултра-*, *хипер-* i *хипо-*, znaczeniowo związane z intensywnością, traktowane są jako prefiksy lub prefiksoidy[5]. O problemach związanych z samą definicją afiksoidów i rozgraniczeniem afiksoidów od afiksów pisał m.in. I. Klajn (por. Клајн, 2002, s. 140–165). Za prefiksoid przyjmuje on formant pochodzenia obcego (najczęściej greckiego), który tworzy serię derywatów i który z podstawą słowotwórczą zwykle łączy samogłoska *-о-*. Wymienione formanty I. Klajn w dalszej części monografii opisuje jako prefiksy obcego pochodzenia.

W kategorii intensywności występują serbskie i macedońskie derywaty z formantami *супер-*, *ултра-*, *хипер-* i *хипо-* oraz podstawą przymiotnikową lub rzeczownikową. Takie derywaty najczęściej należą do leksyki specjalistycznej. W niewielkim stopniu łączliwość formantów obcych została rozszerzona na podstawy rodzime, np. serb. *суперженствен* ‘superkobiecy’ ← *женствен* ‘kobiecy’, *суперсила* ‘supersiła’ ← *сила* ‘siła’, mac. *супербрз* ‘superszybki’ ← *брз* ‘szybki’, *супертанкер* ‘supertankowiec’ ← *танкер* ‘tankowiec’, serb. *ултранационалистички* ‘ultranarodowościowy’ ← *националистички* ‘narodowościowy’, *ултрареакционар* ‘ultrareakcjonista’ ← *реакционист* ‘reakcjonista’, mac. *ултрамодерен* ‘ultranowoczesny’ ← *модерен* ‘nowoczesny’, *ултрадесничар* ‘ultraprawicowiec’ ← *десничар* ‘prawicowiec’, serb. *хипермодеран* ‘bardzo nowoczesny’ ← *модеран* ‘nowoczesny’, *хиперинфлација* ‘hiperinflacja’ ← *инфлација* ‘inflacja’, mac. *хиперактивен* ‘hiperaktywny’ ← *активен* ‘aktywny’, *хипертензија* ‘nadciśnienie’ ← *тензија* ‘ciśnienie’, serb. i mac. *хипотензија* ‘niedociśnienie’ ← *тензија* ‘ciśnienie’, *хипоманија* ‘hipomania’ ← *манија* ‘mania’, *хипогликемија* ‘hipoglikemia’ ← *гликемија* ‘glikemia’,

[5] Formanty *архи-* i *екстра-* wyrażają kategorię intensywności w serbskim wariancie standardowym i potocznym. W potocznym języku macedońskim intensywność wyraża formant *екстра-*.

serb. *хипогликемијски* ‘hiperglikemiczny’ ← *гликемијски* ‘glikemiczny’, mac. *хипогликемичен* ‘hiperglikemiczny’ ← *гликемичен* ‘glikemiczny’.

W przeciwieństwie do wariantu standardowego, w potocznym wariancie obu języków obserwuje się wyraźną tendencję do tworzenia derywatów z prefiksami obcymi, które wzmacniają znaczenie podstawy słowotwórczej w najwyższym stopniu. Według M. Radović-Tešić najwięcej takich derywatów w języku serbskim pojawia się w prasie i w innych środkach masowego przekazu, w języku kolokwialnym oraz w żargonie (por. Радовић-Тешић, 2002)[6]. Z analizy prefiksacji rzeczowników w języku serbskim wynika, że szczególnie wysoką produktywnością na tle pozostałych formantów intensywności wyróżnia się formant *супер-*. Bogactwo derywatów z tym formantem pozwoliło autorce monografii wyodrębnić siedem zróżnicowanych pod względem znaczeniowym grup – od rzeczowników oznaczających przedmioty i ludzi poprzez leksemy z dziedziny sportu po pojęcia abstrakcyjne, np. *супербактерија* ‘superbakteria (o bakterii odpornej na antybiotyki, które są dla niej pożywieniem)’ ← *бактерија* ‘bakteria’, *суперпиринач* ‘superryż’ ← *пиринач* ‘ryż’, *суперубица* ‘supermorderca (o człowieku, który zabił wiele osób)’ ← *убица* ‘morderca’ (przykłady za Радовић-Тешић, 2002, s. 117–125)[7]. Zjawisko obejmuje również przymiotniki. Liczne przykłady derywatów z formantem *супер-* pojawiają się na serbskich portalach, forach dyskusyjnych i blogach, np. *суперефикасан* ‘superskuteczny’ ← *ефикасан* ‘skuteczny’, *суперкористан* ‘superkorzystny’ ← *користан* ‘korzystny’, *суперпаметан* ‘supermądry’ ← *паметан* ‘mądry’. Pobieżna analiza zasobów internetowych wykazuje, że pozostałe obce formanty o znaczeniu maksymalnej intensywności częściej tworzą derywaty z podstawami przymiotnikowymi niż rzeczownikowymi, np. *ултрапрозрачан* ‘ultraprzezroczysty’ ← *прозрачан* ‘przezroczysty’, *ултракористан* ‘ultrakorzystny’ ← *користан* ‘korzystny’, *хипердосадан* ‘hipernudny’ ← *досадан* ‘nudny’, *хиперзанимљив* ‘hiperciekawy’ ← *занимљив* ‘ciekawy’, *ултраконцентрат* ‘ultrakoncentrat’ ← *концентрат* ‘koncentrat’, *хипербогаташ* ‘hiperbogacz’ ← *богаташ* ‘bogacz’.

Slavica Veleva wzrost użycia derywatów odprzymiotnikowych z obcymi formantami w języku potocznym określa jako jedną z tendencji współczesnego

[6] M. Radović-Tešić wskazuje żargon jako sferę derywowania leksemów przy użyciu obcych formantów intensywności. O nasileniu tego zjawiska w języku serbskim pisze również S. Ristić (Ристић, 2012). Problem prefiksalnych żargonizmów pomija R. Bugarski (Bugarski, 2003). Takich derywatów nie rejestrują też serbskie słowniki żargonu (por. np. Gerzić, 2012; Gerzić & Gerzić, 2002; Андрић, 2005).

[7] Poważnym mankamentem tej klasyfikacji jest zrównanie leksyki standardowej i niestandardowej, ponieważ zjawisko nie dotyczy w równym stopniu obu wariantów języka serbskiego.

słowotwórstwa macedońskiego. W języku macedońskim leksemy pochodne z formantami maksymalnej intensywności znacznie częściej łączą się z podstawami przymiotnikowymi niż rzeczownikowymi, co prawdopodobnie skłoniło autorkę opracowania do pominięcia ich w rozdziale dotyczącym rzeczownika (por. *суперубав* 'superpiękny' ← *убав* 'piękny', *суперпопуларен* 'superpopularny' i *ултрапопуларен* 'ultrapopularny' ← *популарен* 'popularny', *ултрамодерен* 'ultranowoczesny' ← *модерен* 'nowoczesny' – przykłady za Велева, 2006, s. 161–203)[8].

W standardzie języka serbskiego i języka macedońskiego w kategorii intensywności występują również rzadkie odrzeczownikowe derywaty z obcym formantem *мулти-*. W obu językach są to te same leksemy pochodne: serb. i mac. *мулимилионер* 'multimilioner' ← *милионер* 'milioner' oraz *мултимилијардер* 'multimiliarder' ← *милијардер* 'miliarder'.

W kategorii intensywności w języku serbskim i języku macedońskim stosunkowo liczne są derywaty z formantem *полу-*[9]. W podstawie słowotwórczej leksemu pochodnego może wystąpić przymiotnik lub rzeczownik, np. serb. *полунаг* 'półnagi' ← *наг* 'nagi', *полуквалификован* 'półwykwalifikowany' ← *квалификован* 'wykwalifikowany', *полумрак* 'półmrok' ← *мрак* 'mrok', *полубог* 'półbóg' ← *бог* 'bóg', *полубрат* 'brat przyrodni' ← *брат* 'brat', mac. *полугладен* 'półgłodny' ← *гладен* 'głodny', *полуглув* 'półgłuchy' ← *глув* 'głuchy', *полуинвалид* 'półinwalida' ← *инвалид* 'inwalida', *полудивјак* 'półdzikus' ← *дивјак* 'dzikus'. W obu językach przeważają derywaty z podstawami rodzimymi.

[8] Produktywności formantów obcych i powszechnego użycia derywatów z formantami o znaczeniu maksymalnej intensywności w potocznych wariantach obu języków nie odzwierciedlają słowniki języka literackiego. Leksemy pochodne z obcymi formantami stanowią w nich stosunkowo niewielką grupę (por. PCJ, 2007; TPMJ, 2003–2014). Jak podkreśla M. Radović-Tešić, licznie pojawiające się w prasie derywaty z obcymi formantami intensywności to często nacechowane emocjonalnie okazjonalizmy, stosunkowo szybko wychodzące z użycia (Радовић-Тешић, 2002). Wiele derywatów słowotwórczych utworzono na potrzeby reklam. Z obu źródeł derywaty przenikają do języka serbskich użytkowników Internetu. Warto podkreślić, że takie derywaty mają nieunormowaną pisownię, co należy wiązać z ich funkcjonowaniem poza standardem.

[9] W serbskiej i chorwackiej literaturze przedmiotu szeroko dyskutowano na temat klasyfikacji formantu *полу-*. E. Barić formant *полу-* zestawia m.in. z prefiksalnym formantem *не-*. O ile formant *не-* całkowicie neguje znaczenie pojęcia szczegółowego w podstawie, to formant *полу-* znaczenie leksemu bazowego osłabia częściowo. Według E. Barić jest to wystarczający argument, by formant *полу-* traktować tak samo jak prefiks *не-* (Barić, 1980). Powołując się na E. Barić, formant *полу-* jako prefiks intensywności uwzględnia również M. Radović-Tešić (Радовић-Тешић, 2002). Za część wyrazów złożonych *полу-* uznaje natomiast m.in. S. Babić (Babić, 2002), I. Klajn (Клајн, 2002), a w języku macedońskim – K. Koneski (К. Конески, 2003).

Formant *полу-* jest nadal produktywny, dzięki czemu bez większych ograniczeń powstają nowe leksemy pochodne, zwłaszcza w języku potocznym[10]. Formant ten można też traktować jako pewną opozycję do obcych formantów intensywności (Ристић, 2012).

W obu porównywanych językach intensywność w derywatach słowotwórczych może wyrażać formant *веле-*[11]. W podstawie leksemów pochodnych z tym formantem występuje przymiotnik lub rzeczownik, np. serb. *велеважан* 'bardzo znamienity' ← *важан* 'znamienity', *велевредан* 'bardzo pracowity' ← *вредан* 'pracowity'[12], *велемајстор* 'arcymistrz' ← *мајстор* 'mistrz', *велеиздаја* 'zdrada stanu' ← *издаја* 'zdrada' oraz mac. *велемајсторски* 'arcymistrzowski' ← *мајсторски* 'mistrzowski' *велепреданик* 'zdrajca stanu' ← *преданик* 'zdrajca', *велепосед* 'wielka posiadłość ziemska' ← *посед* 'posiadłość ziemska'. Słowniki macedońskie rejestrują mniej derywatów z formantem *веле-* niż słowniki serbskie. W obu językach formant należy do nieproduktywnych.

Pozostałe wspólne dla języka serbskiego i języka macedońskiego formanty o znaczeniu intensywności można podzielić na kilka grup. Za kryterium podziału przyjęto dystrybucję formantów. W większości przypadków podobna dystrybucja wiąże się także z takim samym znaczeniem danego formantu w obu językach, ale nie jest to obligatoryjne. Różny może być również zakres wariantywności formantu podstawowego.

Pierwsza grupa obejmuje formanty, które łączą się wyłącznie z podstawami czasownikowymi. Znaczenie intensywności derywatom słowotwórczym nadaje

[10] Według S. Ristić, formant *полу-* jest najlepszym językowym środkiem wyrażania społecznej i ekonomicznej niepewności, która nieustannie nasila się w serbskiej rzeczywistości (Ристић, 2012).

[11] W serbskiej i chorwackiej literaturze przedmiotu formant *веле-*, podobnie jak formant *полу-*, ma różny status. Według E. Barić *веле-* to część wyrazu złożonego, która wprowadza znaczenie 'wielki', z czym wiąże się konkretyzująca funkcja tego elementu (por. Barić, 1980, s. 21). Z monografii E. Barić można wywnioskować, że autorka inaczej klasyfikuje *веле-* w derywatach odrzeczownikowych (jako część złożenia) i odprzymiotnikowych lub odprzysłówkowych (jako prefiks). W drugim przypadku *веле-* ma znaczenie zbliżone do formantu *пре-*. Do części złożenia *веле-* zalicza także S. Babić (Babić, 2002), M. Stevanović (Стевановић, 1964) oraz M. Radović-Tešić (Радовић-Тешић, 2002). Za prefiks formant *веле-* uznaje natomiast I. Klajn. Według niego w języku serbskim występują takie derywaty, w których *веле-* nie wyraża rozmiaru, lecz „przejście do wyższej kategorii" (por. Клајн, 2002, s. 192–194). Taka interpretacja formantu *веле-* odpowiada obcym formantom *архи-* i *хипер-*, wyrażającym intensywność w najwyższym stopniu.

[12] Leksemy pochodne z formantem *веле-*, używane przy tytułowaniu osób, I. Klajn uważa za nacechowane stylistycznie (Клајн, 2002, s. 214).

formant prefiksalny lub formant prefiksalny i morf *ce*, który w języku macedońskim występuje w prepozycji, natomiast w języku serbskim – w prepozycji lub postpozycji. Sporadycznie w tej kategorii pojawiają się derywaty, którym znaczenie intensywności nadaje formant sufiksalny.

W obu językach w kategorii intensywności występują derywaty z formantem *из-*, *об-*, *под-* i *раз-*. Każdy z wymienionych formantów może być realizowany przez wariant ze spółgłoską bezdźwięczną w wygłosie prefiksu: *из-*/*ис-*, *об-*/*оп-*, *под-*/*пот-*, *раз-*/*рас-*. W języku serbskim formant *об-* występuje również w wariancie *оба-*. Formanty *из-*, *об-* i *раз-* dołączone do podstawy czasownikowej mają wartość ‘w dużej mierze / bardzo / powyżej normy’, np. serb. *изгладнети* ‘zgłodnieć bardzo’ ← *гладнети* ‘głodnieć’, *искиснути* ‘przemoknąć’ ← *киснути* ‘moknąć’, mac. *(се) избледи* ‘zblednąć bardzo’ ← *бледи* ‘blednąć’, *(се) издолжи* ‘wydłużyć bardzo’ ← *должи* ‘wydłużać’; serb. *обродити* ‘obrodzić’ ← *родити* ‘rodzić’, *обасјати* ‘oświetlić, rozjaśnić (wszystko)’ ← *сјати* ‘świecić’, *опсести* ‘obsiąść (z każdej strony)’ ← *сести* ‘siąść’, mac. *оброди* ‘obrodzić’ ← *роди* ‘rodzić’, *опседне* ‘obsiąść’ ← *седне* ‘siąść’; serb. *разбудити* ‘rozbudzić’ ← *будити* ‘budzić’, *расхладити* ‘ochłodzić’ ← *хладити* ‘chłodzić’, mac. *разгази* ‘rozdeptać’ ← *гази* ‘deptać’, *рашири* ‘rozszerzyć’ ← *шири* ‘szerzyć’. Takie znaczenie ma również serbski formant *за-*, np. *засести* ‘zasiedzieć się’ ← *сести* ‘siąść’, *загледати (се)* ‘wpatrzeć się’ ← *гледати* ‘patrzeć’. W języku macedońskim formant *за-* ma wartość ‘w małej mierze / trochę / poniżej normy’, podobnie jak formant *под-* w obu porównywanych językach, por. np. mac. *забрише* ‘powycierać trochę’ ← *брише* ‘wycierać’, *замази* ‘wygładzić trochę’ ← *мази* ‘gładzić’ i *се поднајаде* ‘podjeść trochę’ ← *се најаде* ‘najeść się’, *се поднаучи* ‘poduczyć się trochę’ ← *се научи* ‘nauczyć się’ oraz serb. *потхранити*$_h$ ‘podkarmić’ ← *хранити* ‘karmić’, *поднапити се*$_h$ ‘podpić się’ ← *напити се* ‘napić się’.

Intensywność w serbskich i macedońskich derywatach odczasownikowych wyrażają formanty *за-*, *на-* i *раз-* z obligatoryjnym morfem *се*. Formant *раз-* może również wystąpić w wariancie *рас-*. W derywacie słowotwórczym wymienione formanty w połączeniu z morfem *се* mają wartość ‘powyżej normy / bardziej / do zaspokojenia potrzeby wyrażonej przez czasownik podstawy słowotwórczej’, por. serb. *запити се* ‘upić się bardzo’ ← *пити* ‘pić’, *зарадити се* ‘zapracować się’ ← *радити* ‘pracować’ i mac. *се загледа* ‘zapatrzeć się’ ← *гледа* ‘patrzeć’, *се заслуша* ‘zasłuchać się’ ← *слуша* ‘słuchać’; serb. *наспавати се* ‘wyspać się’ ← *спавати* ‘spać’, *најести се* ‘najeść się’ ← *јести* ‘jeść’ i analogiczne derywaty w mac. *се наспие* ‘wyspać się’ ← *спие* ‘spać’, *се најаде* ‘najeść się’ ← *јаде* ‘jeść’; serb. *расплакати се* ‘rozpłakać się (bardziej)’

← *плакати* ‘płakać’, *развикати се* ‘rozkrzyczeć się (bardziej)’ ← *викати* ‘krzyczeć’, mac. *се разблее* ‘(o owcy) rozbeczeć się (bardziej)’ ← *блее* ‘beczeć’, *се размјаука* ‘rozmiauczeć się (bardziej)’ ← *мјаука* ‘miauczeć’.

Odczasownikowe derywaty słowotwórcze w obu porównywanych językach można utworzyć przez dołączenie sufiksalnego formantu intensywności *-ка*. W języku serbskim formant *-ка-* jest również realizowany przez warianty *-ака-* i *-ука-*, natomiast w języku macedońskim – przez wariant *-улка*, por. serb. *гуркати* ‘popychać słabo’ ← *гурати* ‘pchać’, *звиждукати* ‘gwizdać cicho’ ← *звиждати* ‘gwizdać’, *вараката* ‘kłamać w mniejszej mierze’ ← *варати* ‘kłamać’ oraz mac. *грепка* ‘drapać słabo’ ← *гребе* ‘drapać’, *светулка* ‘pobłyskiwać’ ← *свети* ‘błyszczeć’.

Druga grupa formantów wyrażających intensywność w derywatach serbskich i macedońskich łączy się tylko z podstawami przymiotnikowymi. Są to formanty sufiksalne – *-ав[ø]*, *-ак[ø]*$_2$/*-ок[ø]* oraz *-аст[ø]*/*-ест[ø]*, mające podobne znaczenie ‘zbliżony do / prawie / trochę / nie do końca’. Pod względem budowy warianty formantu *-ав[ø]* można podzielić na dwie podgrupy. Mniejszą tworzą formanty o takiej samej lub zbliżonej strukturze w obu językach, por. serb. *-ав[ø] млакав* ‘letniawy’ ← *млак* ‘letni (trochę ciepły)’, *-кав[ø] глупкав* ‘głupawy’ ← *глуп* ‘głupi’, *-икав[ø]*/*-јикав[ø] модрикав* ‘niebieskawy’ ← *модар* ‘niebieski’, *празњикав* ‘pustawy’ ← *празан* ‘pusty’, *-њикав[ø] жутњикав* ‘żółtawy’ ← *жут* ‘żółty’, *-уљав[ø] мршуљав* ‘szczupławy’ ← *мршав* ‘szczupły’, *-уњав[ø] хладуњав* ‘chłodnawy’ ← *хладан* ‘chłodny’ i mac. *-ав[ø]* (*болнав* ‘trochę chory’ ← *болен* ‘chory’, *-кав[ø] дебелкав* ‘grubawy’ ← *дебел* ‘gruby’, *-икав[ø] ладникав* ‘chłodnawy’ ← *ладен* ‘chłodny’, *-никав[ø] лутникав* ‘ostrawy’ ← *лут* ‘ostry’, *-улав[ø] жолтулав* ‘żółtawy’ ← *жолт* ‘żółty’, *-уњав[ø] слабуњав* ‘słabawy’ ← *слаб* ‘słaby’). Druga podgrupa obejmuje formanty występujące w jednym z porównywanych języków, por. serb. *-оњав[ø] сухоњав* ‘suchawy’ ← *сух* ‘suchy’, *-ичав[ø] бледичав* ‘bladawy’ ← *блед* ‘blady’, *-ушав[ø] мекушав* ‘miękkawy’ ← *мек* ‘miękki’ i mac. *-узлав[ø] белузлав* ‘białawy’ ← *бел* ‘biały’, *-уличав[ø] кривуличав* ‘krzywawy’ ← *крив* ‘krzywy’, *-улкав[ø] кривулкав* ‘krzywawy’ ← *крив* ‘krzywy’, *-ушкав[ø]* (*црвенушкав* ‘czerwonawy’ ← *црвен* ‘czerwony’), *-ушлав[ø]* (*мекушлав* ‘miękkawy’ ← *мек* ‘miękki’) [13].

[13] Derywat *глупав* pojawia się u S. Velevej jako jedyny przykład odprzymiotnikowego derywatu z formantem *-ав* (por. Велева, 2006, s. 201). Słowniki języka macedońskiego i języka serbskiego formy *глуп* i *глупав* rejestrują jako synonimy (por. TPMJ, 2003–2014 lub słowniki opracowane przez Z. Murgoskiego [Мурговски, 2005, 2011] i PCJ, 2007). Podobne interpretacje znajdziemy w serbskiej literaturze przedmiotu (por. np. Клајн, 2003, s. 254, Драгићевић, 2001,

Repertuar wariantów serbskiego formantu *-ак[ø]*$_2$ i macedońskiego formantu *-ок[ø]* jest znacznie uboższy niż formantu *-ав[ø]*. Formant *-ак[ø]*$_2$ w języku serbskim realizują warianty *-ак[ø]*$_2$ i *-ачак[ø]*, np. *величак* ‘dość duży, spory, niemały’ ← *велик* ‘duży’, *нејачак* ‘słabiutki’ ← *нејак* ‘słaby’, *сладачак* ‘słodziutki’ ← *сладак* ‘słodki’. W języku macedońskim oprócz formantu podstawowego *-ок[ø]* (*кусок* ‘króciutki’ ← *кус* ‘krótki’, *големок* ‘dużutki’ ← *голем* ‘duży’), który jest dość rzadki w derywatach odprzymiotnikowych rodzaju męskiego, ale dość częsty w derywatach rodzaju żeńskiego *-к[а]* (*големка*, *куска*) i nijakiego *-к[о]* (*големко*, *куско*) (por. Велева, 2006, s. 202; К. Конески, 2003, s. 108), występują warianty *-ичок[ø]* (*глувичок* ‘głuchusieńki’ ← *глув* ‘głuchy’, *старичок* ‘strausieńki’ ← *стар* ‘stary’), *-ечок[ø]* (*малечок* ‘malusieński’ ← *мал* ‘mały’, *слабечок* ‘słabiusieńki’ ← *слаб* ‘słaby’), *-ецок[ø]* (*малецок* ‘malusieński’ ← *мал* ‘mały’) oraz *-очок[ø]* (*длабочок* ‘głębiusieńki’ ← *длабок* ‘głęboki’, *височок* ‘wysolachny’ ← *висок* ‘wysoki’).

Dysproporcja między językami przejawia się również w wariantywności formantów *-аст[ø]*/*-ест[ø]*. Serbski formant *-аст[ø]* (*рињаст* ‘rudawy’ ← *рињ* ‘rudy’) występuje w wariantach *-каст[ø] црвенкаст* ‘czerwonawy’ ← *црвен* ‘czerwony’, *-икаст[ø] сребрикаст* ‘srebrnawy’ ← *сребрн* ‘srebrny’, *-ељāст[ø] крутељат* ‘sztywnawy’ ← *крут* ‘sztywny’, *-ичаст[ø] беличаст* ‘białawy’ ← *бео* ‘biały’, *-уљāст[ø] сивуљаст* ‘siwawy’ ← *сив* ‘siwy’, *-уњаст[ø] бледуњаст* ‘bladawy’ ← *блед* ‘blady’, *-ушāст[ø] црнушаст* ‘czarnawy’ ← *црн* ‘czarny’, *-ушкāст[ø] дебелушкаст* ‘grubawy’ ← *дебео* ‘gruby’), natomiast macedoński formant *-ест[ø]* (*убавест* ‘ładnawy’ ← *убав* ‘ładny’) – w wariantach *-галест[ø] црнгалест* ‘czarnawy’ ← *црн* ‘czarny’, *-далест[ø] црвендалест* ‘czerwonawy’ ← *црвен* ‘czerwony’, *-кавест[ø] црнкавест* ‘czarnawy’ ← *црн*, *-манест[ø] долгманест* ‘długawy’ ← *долг* ‘długi’, *-навест[ø] долгнавест* ‘długawy’ ← *долг*, *-улест[ø] кривулест* ‘krzywawy’ ← *крив* ‘krzywy’, *-унест[ø] долгунест* ‘długawy’ ← *долг*, *-ундалест[ø] кривундалест* ‘krzywawy’ ← *крив*.

Bogaty systemem wariantywności nie oznacza wysokiej produktywności. Pewne warianty mają marginalne użycie i występują w rzadkich derywatach słowotwórczych (np. mac. *малецок*, serb. *величак*). We współczesnym języku

s. 37). Według I. Klajna we współczesnym języku serbskim, oprócz derywatu *глупав*, w którym formant *-ав* nie pełni żadnej funkcji semantycznej, nie ma innych derywatów odprzymiotnikowych z tym formantem. Na podstawie przeprowadzonych badań przymiotnika w języku serbskim R. Dragićević w swojej monografii podaje jednak przykłady derywatów, w których formant *-ав* wyraża intensywność (Драгићевић, 2001, s. 38).

macedońskim w kategorii intensywności nieliczne są derywaty odprzymiotnikowe z formantem *-ест[ø]*, wzrasta natomiast użycie derywatów z formantami *-ичок[ø]*, *-к[а]* oraz *-к[о]* (Велева, 2006, s. 200–202). Rzadkie są niemal wszystkie serbskie derywaty z podstawą przymiotnikową i formantem *-ав[ø]*, *-ак[ø]*$_2$, *-аст[ø]* lub ich wariantami. Najczęstszy z podanych formantów w formie rozszerzonej *-каст* występuje w strukturze powyżej dziesięciu derywatów (por. Клајн, 2003; Николић, 2000).

Trzecią grupę formantów tworzą prefiksy *на-*, *при-*, *про-* i *су-*. W kategorii intensywności formanty *на-*, *при-* i *про-* tworzą derywaty z podstawami przymiotnikowymi i czasownikowymi. W derywatach odprzymiotnikowych formanty *на-*, *при-* i *про-* osłabiają cechę wyrażoną przez przymiotnik w podstawie słowotwórczej, np. serb. *нажут* ‘żółtawy’ ← *жут* ‘żółty’, *притуп* ‘tępawy’ ← *туп* ‘tępy’, *прохладан* ‘chłodnawy’ ← *хладан* ‘chłodny’ i mac. *нагорчлив* ‘gorzkawy’ ← *горчлив* ‘gorzki’, *приглув* ‘przygłuchy’ ← *глув* ‘głuchy’, *проќелав* ‘łysawy’ ← *ќелав* ‘łysy’. Taką wartość ma również formant *су-*, por. serb. *супијан* ‘trochę pijany’ ← *пијан* ‘pijany’ i mac. *сунизок* ‘dość niski’ ← *низок* ‘niski’. S. Veleva sposób tworzenia odprzymiotnikowych derywatów przy użyciu prefiksów *при-* i *су-*[14] zalicza do modeli słowotwórczych, które we współczesnym języku macedońskim ulegają dezaktualizacji (Велева, 2006, s. 203). Należy sprecyzować, że formanty *на-*, *при-*, *про-* i *су-* rzadko łączą się z podstawą przymiotnikową, więc odnotowane zjawisko to nie tendencja do słabnięcia derywacji, a utrzymanie niskiej produktywności[15]. W języku serbskim w kategorii intensywności występują pojedyncze przykłady odprzymiotnikowych derywatów z przedrostkiem *су-*, poniżej 10 derywatów z przedrostkiem *при-* i poniżej 20 derywatów z przedrostkiem *на-*.

[14] Przykładu *сулуд*, który podaje S. Veleva, nie rejestrują słowniki języka macedońskiego. Przypuszczalnie derywat jest znany autorce monografii z języka serbskiego.

[15] Macedońska literatura przedmiotu nie uwzględnia odprzymiotnikowych derywatów z formantami *на-* i *про-*. U B. Koneskiego pojawiają się dwa derywaty z prefiksem *при-* (*пристар* ‘podstarzały’ i *приглуп* ‘przygłupi’) (Б. Конески, 1996, s. 308, 321). K. Koneski uwzględnia również formant *су-* z adnotatacją o występowaniu kilku derywatów o strukturze prefiksalno-sufiksalnej: *сумален*, *сумалочен* ‘maławy’ ← *мал* ‘mały’, *сулудничав* ‘trochę szalony’ ← *луд* ‘szalony’ (por. К. Конески, 2003, s. 113). Derywację prefiksalną od podstawy przymiotnikowej sygnalizują również autorzy *Ogólnej gramatyki języka macedońskiego*. Zjawisko zilustrowano dwoma derywatami (z prefiksem *при-* i *пре-*), które wyraźnie różnią się pod względem produktywności i znaczenia semantycznego (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, & Цветковски, 2008, s. 174). W słownikach języka macedońskiego derywaty z formantami *на-*, *при-*, *про-* i *су-* są marginalne.

W obu porównywanych językach formant *при-* przy podstawie czasownikowej oznacza, że czynność była, jest lub będzie wykonana w małym stopniu, np. mac. *припомогне* 'pomóc komuś trochę' ← *помогне* 'pomóc', serb. *пригушити* 'przydusić coś trochę' ← *гушити* 'dusić'. Szersze znaczenie mają formanty *на-* i *про-*, por. mac. *наболи* 'pobolewać' ← *боли* 'boleć', *прозавитка* 'pozawijać (w małym stopniu)' ← *завитка* 'zawijać' i serb. *назрети* 'dojrzeć (w małym stopniu)' ← *зрети* 'dojrzeć', *просушити* 'podsuszyć' ← *сушити* 'suszyć' oraz mac. *се намачи* 'namęczyć się' ← *се мачити* 'męczyć się', *простудира* 'przestudiować gruntownie' ← *студира* 'studiować' i serb. *нахвалити* 'nachwalić' ← *хвалити* 'chwalić', *проучити* 'wyuczyć dokładnie' ← *учити* 'uczyć'.

Specyfiką języka serbskiego jest występowanie w kategorii intensywności rzadkich derywatów odrzeczownikowych o strukturze prefiksalno-sufiksalnej z formantem *су-*: *сумаглица* 'rzadka, lekka mgła' ← *магла* 'mgła', *суснежица* 'deszcz ze śniegiem' ← *снег* 'śnieg'.

Czwartą grupę formantów stanowią prefiksy *над-*, *наj-*, *по-* i *пре-*, które w zależności od podstawy derywatu mogą wzmacniać lub osłabiać jej znaczenie. Formant *над-* występuje również w wariancie *нат-*. Między porównywanymi językami nie zachodzi pełna odpowiedniość pod względem dystrybucji i produktywności formantów.

W obu językach formant *над-* może łączyć się z podstawą czasownikową, rzeczownikową i przymiotnikową, np. serb. *надвикати* 'przekrzyczeć kogoś' ← *викати* 'krzyczeć', *натсила* 'wielka siła' ← *сила* 'siła', *натхрабар* 'bardziej niż odważny' ← *храбар* 'odważny' i mac. *надрасне* 'przerosnąć kogoś' ← *расне* 'rosnąć', *надлуѓе* 'nadludzie' ← *луѓе* 'ludzie', *натпросечен* 'ponadprzeciętny' ← *просечен* 'przeciętny'.

Formanty *наj-*, *по-* i *пре-* tworzą liczne derywaty z podstawami przymiotnikowymi, np. serb. *најновији* 'najnowszy' ← *новији* 'nowy', *помлађи* 'dość młody' ← *млађи* 'młody'[16], *преоштар* 'zbyt ostry' ← *оштар* 'ostry' i mac. *најкраток* 'najkrótszy' ← *краток* 'krótki', *потенок* 'cieńszy' ← *тенок* 'cienki', *преамбициозен* 'zbyt ambitny' ← *амбициозен* 'ambitny'. Formant *по-* ze względu na sposób stopniowania przymiotnika jest bardzo produktywny w języku macedońskim. Według I. Klajna w języku serbskim używa się więcej

[16] W języku serbskim leksemy pochodne z formantem *по-* znaczeniowo zbliżone są do formy stopnia wyższego. Niektóre przymiotniki mają dublety derywatów utworzone od przymiotnika w stopniu równym i wyższym, np. *повисок* i *повиши* 'dość wysoki', *подебео* i *подебљи* 'dość gruby'. Derywaty innych przymiotników z prefiksem *по-* przyjęły się w jednej z dwóch form, np. *позамашан* 'dość ważny' ← *замашан* 'ważny', ale *појачи* 'dość silny' ← *јачи* 'silniejszy (por. Клајн, 2002, s. 218).

derywatów odprzymiotnikowych z formantem *по-* niż z formantem *о-*, ale nie są to duże różnice, i nie są porównywalne z produktywnością formantu *по-* w języku macedońskim (por. Клајн, 2002, s. 218).

W obu językach w kategorii intensywności wyróżnia się także odczasownikowe i odrzeczownikowe derywaty z formantem *пре-*, który ma wartość 'ponad miarę to, co oznacza podstawa słowotwórcza', np. serb. *пресолити* 'przesolić' ← *солити* 'solić', *пренаселити* 'przeludnić' ← *населити* 'zaludnić', пренапетост 'zbyt duże napięcie' ← *напетост* 'napięcie', *презрелост* 'zbyt duża dojrzałość' ← *зрелост* 'dojrzałość', mac. *се преумори* 'przemęczyć się' ← *се умори* 'męczyć się', *препече* 'przepiec' ← *пече* 'piec', *преангажираност* 'zbyt duże zaangażowanie' ← *ангажираност* 'zaangażowanie', *презаситеност* 'zbyt duże zasycenie' ← *заситеност* 'zasycenie'. Pomijając derywaty prefiksalno-sufiksalne inne derywaty odrzeczownikowe są bardzo rzadkie, por. mac. *преумора* 'przemęczenie' ← *умора* 'zmęczenie', serb. *преобиље* 'zbyt duża obfitość' ← *обиље* 'obfitość', *премоћ* 'wielka siła' ← *моћ* 'siła', *превласт* 'wielka władza' ← *власт* 'władza'[17].

Język macedoński różni od serbskiego możliwość tworzenia derywatów z formantami *по-* i *наj-* od rzeczowników oraz derywatów z formantem *по-* od czasowników. Klasa derywatów odrzeczownikowych z formantami *по-* i *наj-* w kategorii intensywności jest dość skromna, ponieważ rzeczownik w podstawie słowotwórczej musi mieć znaczenie zbliżone do przymiotnika, np. *појунак* 'większy bohater' ← *јунак* 'bohater', *поинаетчија* 'większy uparciuch' ← *инаетчија* 'uparciuch' *помајстор* 'większy mistrz' ← *мајстор* 'mistrz' i *најјунак* 'największy bohater', *најинаетчија* 'największy uparciuch', *најмајстор* 'największy mistrz'. Takie derywaty można uznać za stopniowanie rzeczownika.

W odczasownikowych derywatach słowotwórczych formant *по-* ma wartość 'w małym stopniu, trochę', a więc pod względem znaczenia jest bliższy formantom z poprzedniej grupy niż formantom *наj-* i *пре-*, por. *повари* 'podgotować' ← *вари* 'gotować', *погрее* 'podgrzać trochę' ← *грее* 'grzać', *попече* 'piec trochę' ← *пече* 'piec'. Takie derywaty można także rozpatrywać w kategorii ilości jako 'coś, co trwa krótko'.

W języku macedońskim występują również derywaty o strukturze *по-*/*наj-* + *-не-* + czasownik. Szczątkową informację na ten temat podano w *Ogól-*

[17] Odrzeczownikowe derywaty z formantem *пре-* podane przez I. Klajna (*препријатељ* 'bardzo dobry przyjaciel', *препамет* 'bardzo dobra pamięć', *пресјај* 'wielki błysk' rejestruje sześciotomowy słownik języka serbsko-chorwackiego (PCXKJ, 1967–1996). W nowszym słowniku derywaty zostały pominięte, co może mieć związek nie tylko z koniecznością zmniejszenia korpusu leksemów do wydania jednotomowego, ale również z rzadkim użyciem tych derywatów (por. PCJ, 2007).

nej gramatyce języka macedońskiego przy opisie stopniowania przymiotnika (Бојковска, Минова-Ѓуркова, Пандев, & Цветковски, 2008, s. 174). Słownik internetowy zawiera jeden przykład odczasownikowego derywatu z formantem *по-* i partykułą *-не-* (*понеможе*). Z. Murgoski rejestruje formant *поне-* z informacją o jego łączliwości z czasownikami niedokonanymi, w których formant ma wartość 'nie tyle, ile wcześniej', np. *понезнае* 'wiedzieć mniej niż wcześniej' ← *знае* 'wiedzieć', *понеучи* 'uczyć mniej niż wcześniej' ← *учи* 'uczyć' (Мургоски, 2011). W sześciotomowym słowniku języka macedońskiego (TPMJ, 2003–2014) formant *поне-* ma odrębne hasło, natomiast przykłady z formantem *наj-* + *-не-* umieszczono pod hasłem partykuły *наj-*, por. *најнезнае* 'wiedzieć najmniej' ← *знае* 'wiedzieć', *најнеучи* 'uczyć najmniej' ← *учи* 'uczyć'.

W serbskim standardzie brak odrzeczownikowych derywatów z formantami *по-* i *наj-*. Jak pisze o tym I. Klajn, w stylu publicystycznym oraz w żargonie można znaleźć przykłady derywatów z formantem *наj-* i rzeczownikiem, ale są one najczęściej nacechowane emocjonalnie, np. *најплаћа* 'najlepsze wynagrodzenie' ← *плаћа* 'wynagrodzenie', *најфилм* 'najlepszy film' ← *филм* 'film' (przykłady za Клајн, 2002, s. 185)[18]. Standardowe są natomiast dwa odczasownikowe derywaty z formantem *наj-*, *најжелети* 'chcieć najbardziej' ← *желети* 'chcieć' oraz *најволети* 'lubić / kochać najbardziej' ← *волети* 'lubić/kochać'.

Ostatnim formantem intensywności występującym w obu porównywanych językach jest formant *-ит[ø]*, realizowany również przez wariant *-овит[ø]*, W języku macedońskim formant *-ит[ø]* łączy się tylko z podstawami rzeczownikowymi, natomiast w języku serbskim – z podstawami rzeczownikowymi i przymiotnikowymi, por. serb. i mac. *гласовит*[19] 'mający silny głos' ← *глас* 'głos', *мразовит* 'bardzo mroźny' ← *мраз* 'mróz', mac. *речовит*, serb. *речит* 'elokwentny' ← *реч* 'mowa', serb. *плаховит*, *плахит* 'bardzo gwałtowny' ← *плах* 'gwałtowny', *брзовит* 'bardzo szybki' ← *брз* 'szybki'[20].

[18] Przykłady odrzeczownikowych derywatów z formantem *наj-* występują u S. Babicia, np. *najbrada*, *najdar*, *najmanevar*, *najplaća*, *najfilm*, *najprsten*, *najptica*, *najslika*, *najtaksi*. W takich derywatach wartość formantu *naj-* autor porównuje z formantem *vele-*. (Babić, 2002, s. 377).

[19] W języku macedońskim występuje również derywat *гласит*.

[20] R. Dragićević podaje 21 przymiotników, w których sufiks nie pełni żadnej funkcji semantycznej, w tym *плаховит*, *плахит* 'bardzo gwałtowny' i *брзовит* 'bardzo szybki'. Według informacji słownikowej, na którą powołuje się autorka, *плаховит*, *плахит* i *плах* oraz *брзовит* i *брз* to synonimy. Na podstawie przeprowadzonych badań autorka wykazała, że tylko dwa przymiotniki z sufiksami można uznać za synonimy prostych przymiotników. Za R. Dragićević przyjmuję, że w derywatach *плаховит*, *плахит* i *брзовит* formanty *-ит* i *-овит* wyrażają intensywność (Драгићевић, 2001, s. 150).

Przedstawiony materiał potwierdza, że bliskie pokrewieństwo języków serbskiego i macedońskiego wpłynęło na wyspecjalizowanie wielu tych samych lub strukturalnie zbliżonych afiksów wyrażających intensywność. Ekscerpcja słowników pozwoliła przypisać do tej kategorii 28 wspólnych dla obu języków formantów, wśród których dominują prefiksy, głównie rodzime. Nasilone tworzenie derywatów z obcymi formantami maksymalnej intensywności i rodzimą podstawą przymiotnikową lub rzeczownikową obserwuje się w serbskim i macedońskim języku mówionym oraz w stylu publicystycznym, przy czym takie derywaty są najczęściej nacechowane i pozostają poza standardem. Często też mają nieunormowaną ortografię.

Obce formanty prefiksalne łączą się z podstawami przymiotnikowymi i rzeczownikowymi zarówno w wariantach standardowych, jak i w słownictwie niestandardowym. W podstawie derywatów rodzimych najczęściej występują czasowniki (bezzwrotne lub z morfem *ce*), natomiast najrzadziej – rzeczownik. Najbogatszą wariantywność mają formanty przy podstawie przymiotnikowej, ale większość z nich jest nieproduktywna. Od pewnych przymiotników można utworzyć synonimiczne derywaty przy użyciu różnych formantów.

Formanty różnicujące porównywane języki są mniej liczne. Tworzenie derywatów słowotwórczych przy ich użyciu świadczy o wyspecjalizowaniu specyficznych środków do wyrażania intensywności w języku serbskim i jezyku macedońskim. Tej problematyce będzie poświęcony odrębny artykuł.

BIBLIOGRAFIA

Babić, S. (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Barić, E. (1980). *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*. Zagreb: Liber.

Bugarski, R. (2003). *Žargon: Lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX veka.

Karolak, S., & Mirkulovska, M. (2000). Inchoatywna konfiguracja aspektu w języku macedońskim. *Slavia Meridionalis*, *3*.

Maldjieva, V. (2009). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: T. 9. Słowotwórstwo*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Maldjieva, V. (2013). Składniowy model synchronicznego opisu – podstawy i zastosowanie. *Slavia Meridionalis*, *13*, 19–39. https://doi.org/10.11649/sm.2013.001

Бојковска, С., Минова-Ѓуркова, Л., Пандев, Д., & Цветковски, Ж. (2008). *Општа граматика на македонскиот јазик*. Скопје: Просветно дело АД.

Велева, С. (2006). *Тенденции во зборообразувањето во македонскиот јазик*. Скопје: (b.w.).

Драгићевић, Р. (2001). *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику: Творбена и семантичка анализа*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језика* (Т. 1). Београд: Завод за уџбенике.

Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језика* (Т. 2). Београд: Завод за уџбенике.

Конески, Б. (1996). *Граматика на македонскиот јазик*. Скопје: Детска радост.

Конески, К. (2003). *Зборообразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески".

Пипер, П., & Клајн, И. (2013). *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица Српска.

Радовић-Тешић, М. (2002). *Именице с префиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Ристић, С. (2004). *Експресивна лексика у српском језику (теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Ристић, С. (2012). *О речима у српском језику (творбени и лексикографско-лексиколошки аспекти)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Станојчић, Ж. С. (2010). *Граматика српског књижевног језика*. Београд: Креативни центар.

Стевановић, М. (1964). *Савремени српскохрватски језик*. Београд: Научна књига.

Słowniki

Frančić, V. (1987). *Słownik serbsko-chorwacko-polski* (T. 1–2). Warszawa: Wiedza Powszechna.

Gerzić, B. (2012). *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Beograd: SA.

Gerzić, B., & Gerzić, N. (2002). *Rečnik savremenog beogradskog žargona*. Beograd: Istar.

Андрић, Д. (2005). *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. Београд: Zepter Book World.

Видоески, Б., Пјанка, В., & Тополињска, З. (1990). *Македонско-пољски и пољско-македонски речник*. Скопје: PWN, Книгоиздателство „Македонска книга".

Вујаклија, М. (2004). *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.

Вујанић, М., і in. (2007). *Речник српског језика* [РСЈ]. Нови Сад: Матица српска.

Дигитален речник на македонскиот јазик. (b.d.). Pobrano z http://www.makedonski.info/

Конески, К., Цветковски, Ж., & Велковска, С. (Red.). (2003–2014). *Толковен речник на македонскиот јазик* (Т. 1–6) [ТРМЈ]. Скопје: Институт за македонскиот јазик „Крсте Мисирков".

Конески, К., & Цукески, А. (Red.). (1967). *Обратен речник на македонскиот јазик*. Скопје: Институт на македонски јазик „Крсте Мисирков".

Мургоски, З. (2005). *Речник на македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески".

Мургоски, З. (2009). *Лексикон на странски зборови во македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески".

Мургоски, З. (2011). *Толковен речник на современиот македонски јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески".

Николић, М. (2000). *Обратни речник српскога језика*. Београд: Матица српска, Институт за српски језик САНУ.

Речник српскохрватског књижевног језика [РСХКЈ]. (1967–1996). Нови Сад: Матица српска.

BIBLIOGRAPHY

(TRANSLITERATION)

Babić, S. (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Barić, E. (1980). *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*. Zagreb: Liber.

Bojkovska, S., Minova-Ǵurkova, L., Pandev, D., & Cvetkovski, Ž. (2008). *Opšta gramatika na makedonskiot jazik*. Skopje: Prosvetno delo AD.

Bugarski, R. (2003). *Žargon: Lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX veka.

Dragićević, R. (2001). *Pridevi sa značenjem ljudskih osobina u savremenom srpskom jeziku: Tvorbena i semantička analiza*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

Karolak, S., & Mirkulovska, M. (2000). Inchoatywna konfiguracja aspektu w języku macedońskim. *Slavia Meridionalis*, *3*.

Klajn, I. (2002). *Tvorba reči u savremenom srpskom jezika* (Vol. 1). Beograd: Zavod za udžbenike.

Klajn, I. (2003). *Tvorba reči u savremenom srpskom jezika* (Vol. 2). Beograd: Zavod za udžbenike.

Koneski, B. (1996). *Gramatika na makedonskiot jazik*. Skopje: Detska radost.

Koneski, K. (2003). *Zboroobrazuvanjeto vo sovremeniot makedonski jazik*. Skopje: Filološki fakultet "Blaže Koneski".

Maldjieva, V. (2009). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: Vol. 9. Słowotwórstwo*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Maldjieva, V. (2013). Składniowy model synchronicznego opisu – podstawy i zastosowanie. *Slavia Meridionalis*, *13*, 19–39. https://doi.org/10.11649/sm.2013.001

Piper, P., & Klajn, I. (2013). *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica Srpska.

Ristić, S. (2004). *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku (teorijske osnove i normativno-kulturološki aspekti)*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

Ristić, S. (2012). *O rečima u srpskom jeziku (tvorbeni i leksikografsko-leksikološki aspekti)*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.

Stanojčić, Ž. S. (2010). *Gramatika srpskog književnog jezika*. Beograd: Kreativni centar.

Stevanović, M. (1964). *Savremeni srpskohrvatski jezik*. Beograd: Naučna knjiga.

Veleva, S. (2006). *Tendencii vo zboroobrazuvanjeto vo makedonskiot jazik*. Skopje: (n.p.).

Dictionaries

Andrić, D. (2005). *Dvosmerni rečnik srpskog žargona i žargonu srodnih reči i izraza*. Beograd: Zepter Book World.

Digitalen rečnik na makedonskiot jazik. (n.d.). Retrieved from http://www.makedonski.info/

Frančić, V. (1987). *Słownik serbsko-chorwacko-polski* (Vols. 1–2). Warszawa: Wiedza Powszechna.

Gerzić, B. (2012). *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Beograd: SA.

Gerzić, B., & Gerzić, N. (2002). *Rečnik savremenog beogradskog žargona*. Beograd: Istar.

Koneski, K., & Džukeski, A. (Eds.). (1967). *Obraten rečnik na makedonskiot jazik*. Skopje: Institut za makedonski jazik "Krste Misirkov".

Koneski, K., Cvetkovski, Ž., & Velkovska, S. (Eds.). (2003–2014). *Tolkoven rečnik na makedonskiot jazik* (Vols. 1–6) [TRMJ]. Skopje: Institut za makedonskiot jazik "Krste Misirkov".

Murgoski, Z. (2005). *Rečnik na makedonskiot jazik*. Skopje: Filološki fakultet "Blaže Koneski".

Murgoski, Z. (2009). *Leksikon na stranski zborovi vo makedonskiot jazik*. Skopje: Filološki fakultet "Blaže Koneski".

Murgoski, Z. (2011). *Tolkoven rečnik na sovremeniot makedonski jazik*. Skopje: Filološki fakultet "Blaže Koneski".

Nikolić, M. (2000). *Obratni rečnik srpskoga jezika*. Beograd: Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU.

Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika [RSHKJ]. (1967–1996). Novi Sad: Matica srpska.

Vidoeski, B., Pjanka, V., & Topolinjska, Z. (1990). *Makedonsko-poljski i poljsko-makedonski rečnik*. Skopje: PWN, Knigoizdatelstvo "Makedonska kniga".

Vujaklija, M. (2004). *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta.

Vujanić, M., et al. (2007). *Rečnik srpskog jezika* [RSJ]. Novi Sad: Matica srpska.

Wyrażanie intensywności w językach serbskim i macedońskim

W artykule przedstawiono sposób wyrażania intensywności w językach serbskim i macedońskim. Analizę derywatów słowotwórczych przeprowadzono w metodologii słowotwórstwa semantycznego. Bliskie pokrewieństwo obu języków pozwoliło założyć, że wiele formantów, ich wariantywność i dystrybucja będą w nich zbliżone. Potwierdziła to analiza materiału słownikowego. Obydwa języki zachowują też swoją specyfikę.

W niniejszym artykule zostały opisane formanty kategorii intensywności wspólne dla języka serbskiego i języka macedońskiego. Formanty występujące tylko w jednym z porównywanych języków będą przedstawione w odrębnym artykule.

Słowa kluczowe: język serbski, język macedoński, słowotwórstwo, kategoria intensywności

Expressing Intensity in Serbian and Macedonian

The article presents the way of expressing intensity in Serbian and Macedonian. The analysis of derivatives was made using the semantic word-formation methodology. It was initially assumed that the close relationship of the languages manifests itself in word-formation. The analysis of derivatives in this category shows a large similarity, such as the occurrence of the same or similar formatives, the distribution of formatives, the variance of formatives, but also that both languages retain their specificity. The results of the research will be presented in two parts. The present part deals with the formatives that appear in both compared languages. The formatives appearing in one of the languages and not the other will be discussed in a further paper.

Keywords: Serbian language, Macedonian language, word formation, category of intensity

Notka o autorce

Anna Cychnerska (koryan@umk.pl) – doktor habilitowana, adiunkt w Katedrze Bałkanistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W kręgu jej zainteresowań znajdują się fonetyka i typologia fonetyczna słowiańska i bałkańska oraz morfo-składnia języków Ligi Bałkańskiej. Współpracuje przy realizacji projektów podejmowanych przez Komisję Fonetyki i Fonologii przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów.

Anna Cychnerska (koryan@umk.pl) – PhD, Assistant Professor, head of the Department of Balkanology at the Nicolaus Copernicus University in Toruń. Her research interests include phonetics and phonetic typology of Slavic and Balkan languages, and morphosyntactic features of Balkan Sprachbund languages. She works on projects undertaken by the Commission of Phonetics and Phonology of the International Committee of Slavists.